

Sygn. akt I ACa 691/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Piotr Wójtowicz
Sędziowie :	SA Joanna Skwara-Kałwa SO del. Tomasz Ślęzak (spr.)
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 12 października 2012 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta K.

przeciwko J. S.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 26 czerwca 2012 r., sygn. akt I C 651/11,

1) oddala apelację;

2) zasądza od powoda na rzecz pozwanej 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

I A Ca 691/12

UZASADNIENIE

Powód Skarb Państwa-Prezydent Miasta K. wniósł do Sądu Okręgowego w Katowicach o zasądzenie od pozwanej J. S. kwoty 937 242,85zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu oraz zasądzenia kosztów postępowania.

W uzasadnieniu powód wskazał, że wyrokiem z dnia 14 lipca 2008 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach (w sprawie o sygn. akt I ACa 1842/06), nakazał powodowi złożenie oświadczenia woli, mocą którego kupi od pozwanej nieruchomości składające się z gruntów zaliczonych do lasów ochronnych, za łączną kwotę 1 197 218 zł. Oświadczenie woli przenoszące własność przedmiotowych nieruchomości zostało złożone przez pozwaną w dniu 12 listopada 2009 r., a następnie

pozwana wezwała powoda do uiszczenia kwoty ustalonej wyrokiem Sądu Apelacyjnego. Powód odmówił zapłaty, stąd pozwana wystąpiła z powództwem o zapłatę powyższej kwoty wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 14 sierpnia 2008 r. Wyrokiem z dnia 6 lipca 2010 r. (w sprawie o sygn. akt II C 141/10), Sąd Okręgowy w Katowicach utrzymał w mocy nakaz zapłaty z dnia 16 lutego 2010 r. Na skutek apelacji powoda Sąd Apelacyjny w Katowicach (w sprawie o sygn. akt I ACa 893/10), wyrokiem z dnia 9 lutego 2011 r. utrzymał w mocy zaskarżony wyrok co do wysokości zasądzonej w nim kwoty, zmieniając go w części terminu należnych odsetek. Nieruchomość, której wykupienia domagała się pozwana była przedmiotem zabezpieczenia rzeczowego na rzecz banków i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Ponadto zobowiązania pozwanej stanowiące wierzytelność o charakterze publicznoprawnym były przedmiotem zajęcia w trybie art. 89 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, stąd powód na skutek zawiadomień o zajęciu wierzytelności oraz z dniem 12 listopada 2009r. stał się dłużnikiem hipotecznym względem ZUS oraz (...) Banku S.A. i dokonał w dniu 13 lipca 2010 r. przelewów na łączną kwotę 875 150,61zł. Powód przelał, poza tym, na konto pełnomocnika pozwanej kwotę 322 067,39 zł stanowiącą różnicę pomiędzy kwotą 1 197 218 zł a 875 150,61 zł. Zdaniem powoda dokonanie tych płatności spowodowało w zasadniczej części zapłacenie kwoty 1 197 218 zł objętej tytułem wykonawczym, natomiast odsetki zostały uregulowane w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym Katowice – Wchód. Powód wskazał, że kwota 937 242,85 zł wyegzekwowana przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Legionowie na wniosek pozwanej spowodowała, że stała się ona bezpodstawnie wzbogacona, gdyż powód kwot zajętych w toku egzekucji administracyjnej nie mógł przekazać pozwanej, a jedynie dokonać przelewu na rzecz organów dokonujących zajęcia. Powód powoływał się także na przepis art. 518 §1 k.c.

Nakazem zapłaty, wydanym przez Sąd Okręgowy w Katowicach w postępowaniu upominawczym 19 lipca 2011r., uwzględniono żądanie pozwu w całości.

Pozwana w sprzeciwie od tego nakazu zapłaty domagała się oddalenia powództwa w całości oraz zasądzenia od powoda na rzecz pozwanej kosztów procesu.

W uzasadnieniu pozwana zarzuciła, że powód nie zaspokoił całości roszczenia objętego tytułem wykonawczym, a dokonane wpłaty nie stanowiły spłaty wierzyciela w rozumieniu art. 518 § 1 k.c., ani też nie zostały dokonane w toku zajęć w postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Ponadto pozwana podniosła, że powód nie sprecyzował czy rachunek bankowy, z którego dokonano przelewów na rzecz (...) Banku, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. oraz Urzędu Skarbowego w S. należy do Skarbu Państwa i czy to powód dokonał operacji. W ocenie pozwanej powód mógł co najwyżej nabyć wierzytelności wobec pozwanej do wysokości zabezpieczeń hipotecznych, wstępując w prawa zaspokojonego wierzyciela do kwoty 39 469,51 zł wobec spłaty wierzytelności (...) Banku oraz do kwoty 30 554,09 zł wobec spłaty wierzytelności ZUS. W pozostałym zakresie wpłaty na rzecz ZUS i Urzędu Skarbowego przez Urząd Miasta, zdaniem pozwanej podmiot nieistniejący, dokonane zostały bez istnienia ku temu podstawy prawnej i bez skutku wynikającego z art. 518 § 1 k.c. Pozwana zarzuciła także, że zapłata na rzecz Naczelnika Urzędu Skarbowego w S. w wysokości 414 133,10 zł oraz na rzecz ZUS w C. nie została dokonana w wyniku zajęcia w postępowaniu egzekucyjnym w administracji, bowiem zgodnie z art. 89 § 2 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, nie jest możliwe zajęcie wierzytelności, które nie istniały w chwili zajęcia. Pisma w sprawie zajęć zostały przesłane urzędowi w latach 2008 - 2009, natomiast wierzytelność pozwanej wobec Skarbu Państwa powstała dopiero w dniu 12 listopada 2009r. Zajęcia dokonane po 12 listopada 2009 r. w kwocie 5 822,40 zł miały dotyczyć wierzytelności przysługujących pozwanej od Urzędu Miasta i Prezydenta Miasta K., a organy te nie potwierdziły istnienia jakiegokolwiek wierzytelności w trybie art. 89 § 3 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Nadto pozwana podniosła, że kwestia braku skuteczności potrącenia była przedmiotem rozstrzygnięcia w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 lutego 2011 r. Zdaniem pozwanej istniała podstawa prawna do zapłaty kwoty 805 100,01zł powiększonej o odsetki i koszty postępowania egzekucyjnego, pozwana uzyskała kwoty objęte żądaniem pozwu działając w oparciu o tytuł wykonawczy wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 lutego 2011 r., natomiast kwoty przelane na rzecz ZUS i Urzędu Skarbowego nie mogły doprowadzić do wygaśnięcia zobowiązania.

Wyrokiem z dnia 26 czerwca 2012 roku Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu zgodnie z jego wynikiem.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że zgodnie z wyrokiem Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 17 sierpnia 2006r. (sygn. akt II C 645/01), nakazano Skarbowi Państwa – Prezydentowi Miasta K., by w terminie miesiąca od dnia uprawomocnienia się wyroku złożył oświadczenie woli, mocą którego kupi od J. S., za cenę wskazaną w wyroku, udziały pozwanej w nieruchomości obejmującej działki nr (...) położone w K. –(...). Wyrokiem z dnia 14 lipca 2008 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach (w sprawie o sygn. akt I ACa 1824/06), zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 17 sierpnia 2006 r. w ten sposób, że podwyższył określoną w nim cenę wykupu nieruchomości łącznie do kwoty 1 197 210 zł. W dniu 12 listopada 2009 r. pozwana, działając na podstawie art. 64 k.c., złożyła w formie aktu notarialnego, oświadczenie o sprzedaży Skarbowi Państwa ½ udziału w nieruchomości obejmującej działki (...) za cenę 842 600 zł oraz ½ udziału w nieruchomości obejmującej działkę nr (...) za cenę 354 618 zł. Nieruchomość obejmująca działki (...) była obciążona między innymi: hipoteką kaucyjną do sumy 70.000 zł na rzecz (...) Banku S.A. w W. oraz hipoteką przymusową zwykłą, w sumie 27 337,04 zł, na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Nieruchomość obejmująca działkę nr (...) była obciążona między innymi hipoteką umowną kaucyjną do sumy 50 000 zł na rzecz (...) Banku S.A. w W. oraz hipoteką przymusowa zwykłą, w sumie 3.217,05zł, na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Naczelnik Urzędu Skarbowego w S. przekazał Prezydentowi Miasta K. zawiadomienia z dnia 26 sierpnia 2008 r. o zajęciu prawa majątkowego, stanowiącego wierzytelność pieniężną u dłużnika zajętej wierzytelności, na podstawie art. 89 § 1 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, na kwotę 345 253,90 zł oraz z dnia 9 października 2009 r. na kwotę 22 299,33 zł. Podobnie Dyrektor Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w C. przekazał do Urzędu Miasta w K. zawiadomienia z 10 września 2009 r., 16 października 2009 r., 4 grudnia 2009 r. o zajęciu prawa majątkowego, stanowiącego wierzytelność pieniężną u dłużnika zajętej wierzytelności, na podstawie art. 89 § 1 ustawy z dnia 17 czerwca 1966r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Pismem z dnia 3 sierpnia 2009 r. skierowanym do pełnomocnika pozwanej Prezydent Miasta K. poinformował, że kwota 345.245,90 zł z odsetkami zajęta przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w S. z tytułu zadłużenia J. S. wobec ZUS zostanie potrącona. Pismem z dnia 23 grudnia 2009 r. Naczelnik Wydziału Księgowo – Rachunkowego Urzędu Miasta K. poinformował Dyrektora Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w C., odpowiadając na zajęcie wierzytelności z dnia 11 grudnia 2009 r., iż Urząd Miasta K. jest posiadaniem prawomocnego wyroku sądowego z dnia 14 lipca 2008 r. sygn. akt I ACa 1824/06 oraz oświadczenia woli sprzedającego z dnia 12 listopada 2009 r., który stanowi podstawę przekazania środków tytułem zajętych wierzytelności, także na podstawie zajęć z dnia 10 września 2009r., 16 października 2009r. i 4 grudnia 2009r., a ponadto wezwał do przekazania informacji o łącznej wysokości istniejących zobowiązań J. S.. Pismem z dnia 20 stycznia 2010 r. Naczelnik Wydziału Księgowo – Rachunkowego Urzędu Miasta K. zwrócił się do Naczelnika Urzędu Skarbowego w S. o przekazanie informacji o łącznej wysokości istniejących zobowiązań J. S.. W kwietniu 2010 r. Urząd Wojewódzki przekazał środki na realizację wyroku, jednak w decyzji Ministra Finansów z marca 2010 r. niewłaściwie oznaczono ich klasyfikację budżetową, gdyż zostały przeznaczone na środki bieżące, stąd Urząd wystąpił o zmianę klasyfikacji na zakup inwestycyjny i oczekiwał na weryfikację planu. W lipcu 2010 r. Naczelnik Wydziału Księgowo – Rachunkowego Urzędu Miasta K. otrzymała dyspozycję od Kierownika Biura Zasobu Skarbu Państwa B. L. oraz pełniącego obowiązki Wiceprezydenta Miasta K. J. K. przelania kwoty 39 496,51 zł na rzecz (...)Banku, a pozostałej kwoty 1 157 721,49 zł, po zaspokojeniu wierzytelności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na konto pełnomocnika pozwanej. W dniu 12 lipca 2010 r. z rachunku Urzędu Miasta w K. przelano na rzecz (...) Banku S.A. w W. kwotę 39 496,51zł tytułem spłaty zadłużenia z kredytu udzielonego J. S. i H. S.. W dniu 13 lipca 2010r. z rachunku Urzędu Miasta w K. przelano: na rzecz Naczelnika Urzędu Skarbowego w S. kwotę 414 133,10 zł (w tytule zapłaty wskazano, że dotyczy zajęcia wierzytelności J. S. zgodnie z pismem (...)) ; na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. kwotę 421 521 zł (w tytule zapłaty wskazano, że dotyczy zajęcia wierzytelności J. S. zgodnie z pismem (...)); na rzecz L. C. (1) (pełnomocnika pozwanej) kwotę 322 067,39 zł, tytułem należności za nabycie przez Skarb Państwa udziału we współwłasności pomniejszonej o wierzytelność ZUS i (...) Banku. Wszystkie przelewy zostały dokonane z jednego rachunku bankowego, który jest podstawowym rachunkiem wydatkowym i dokonywane są z niego wszystkie wypłaty wychodzące z Urzędu Miasta K., także w ramach realizacji zadań Skarbu Państwa. W czasie dokonywania przelewów w dniach 12 i 13 lipca 2010 r. Biuro Zasobów Skarbu Państwa Urzędu Miasta K. posiadało informację o kolejnym

postępowaniu sądowym o zapłatę z powództwa J. S.. Kierownik Biura nie podejmowała decyzji o ewentualnym wstrzymaniu przekazania środków na rzecz Urzędu Skarbowego w S. oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych do czasu prawomocnego zakończenia postępowania sądowego.

W dniu 6 lipca 2010 r. Sąd Okręgowy w Katowicach wydał wyrok, którym utrzymał w mocy nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 16 lutego 2010 r. w sprawie II Nc 8/10, nakazujący Skarbowi Państwa – Prezydentowi Miasta K. zapłatę na rzecz J. S. kwoty 1 197 218 zł, z ustawowymi odsetkami od dnia 14 sierpnia 2008r. oraz kwoty 7.217,00zł tytułem zwrotu kosztów procesu. W uzasadnieniu Sąd odniósł się między innymi do przedstawionych do potrącenia przez Skarb Państwa wierzytelności zabezpieczonych hipotekami ustanowionymi na nieruchomości zakupionej przez niego uznając, że oświadczenie o potrąceniu nie mogło wywołać skutków prawnych, gdyż zarówno hipoteki jako takie oraz wierzytelności zabezpieczone hipotekami nie nadawały się potrącenia z uwagi na brak wzajemności wierzytelności. Na skutek apelacji wniesionej przez Skarb Państwa – Prezydenta Miasta K., wyrokiem z dnia 9 lutego 2011 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach (w sprawie o sygn. akt I ACa 893/10), zmienił zaskarżony wyrok i zasądził na rzecz J. S. kwotę 1 197 218 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 12 listopada 2009 r. Sąd Apelacyjny podzielił pogląd o braku możliwości potrącenia wierzytelności przysługujących Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i bankom komercyjnym, wskazując, że zawiadomienia o zajęciu wierzytelności dokonane przez Naczelnika Urzędu Skarbowego obejmują wierzytelności innej niż Skarb Państwa osoby prawnej. Pismem z dnia 2 marca 2011r. pełnomocnik pozwanej poinformował Prezydenta Miasta K., powołując się na treść wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 lutego 2011r., iż dokonana w dniu 14 lipca 2010 r. wpłatę kwoty 322 067,39 zł zalicza na odsetki za zwłokę, uznając za zapłacone odsetki ustawowe liczone od dnia 12 listopada 2009r. do 13 lipca 2010 r. od kwoty 1 197 218 zł wynoszące 103 616,75zł oraz część należności głównej w kwocie 218 450,63zł. Jednocześnie wskazał, że do zapłaty pozostaje kwota 978 767,37zł oraz odsetki liczone od tej kwoty od dnia 14 lipca 2010 r. do dnia zapłaty, a także kwota 7 217 zł zasądzona tytułem kosztów zastępstwa procesowego i wezwał do zapłaty tych należności. W dniu 6 kwietnia 2011 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym Katowice – Wschód w Katowicach B. B. wszczęła przeciwko powodowi postępowanie egzekucyjne, na wniosek pozwanej, na podstawie tytułu wykonawczego wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 lutego 2011 r. z klauzulą wykonalności z dnia 22 marca 2011 r., w celu wyegzekwowania należności w kwotach: 103 643,76zł tytułem należności głównej, 9 856,10 zł tytułem odsetek, wyliczonych na dzień 6 kwietnia 2011 r., 7.283,00zł tytułem kosztów sądowych i 900 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu egzekucyjnym. W dniu 7 kwietnia 2011r. Komornik dokonał zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego. Dłużnik nie kwestionował wysokości oraz przebiegu egzekucji. Kwota podlegająca egzekucji wpłynęła z rachunku Urzędu Miasta K. z dopiskiem „konto techniczne”, na przelewie była także wskazana sygnatura akt sprawy egzekucyjnej, stąd Komornik potraktowała to jako wpłatę dłużnika. W dniu 23 maja 2011 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Legionowie L. C. (2) wszczął przeciwko powodowi postępowanie egzekucyjne, na wniosek pozwanej, także na podstawie wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 lutego 2011r. z klauzulą wykonalności z dnia 22 marca 2011 r., w celu wyegzekwowania należności w kwotach: 805 100,01zł tytułem należności głównej, 90 038,86 zł tytułem odsetek do dnia 23 maja 2011 r., 1 800 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, 84 679,80 zł tytułem opłaty egzekucyjnej, 22,60 zł tytułem wydatków gotówkowych. W dniu 30 maja 2011 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Legionowie L. C. (2) dokonał zajęcia rachunku bankowego dłużnika Prezydenta Miasta K..

W czasie, gdy toczyły się postępowania sądowe z powództwa J. S. przed Sądem Okręgowym w Katowicach, pozwana była dłużnikiem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, nie potrafiła jednak określić wysokości zadłużenia. Pozwana nie otrzymała żadnej informacji o umorzeniu postępowania egzekucyjnego w administracji, ani też nowych zajęć, które byłyby skuteczne. Pozwana ustnie zwracała się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o wystawienie dokumentów potwierdzających spłatę jej zadłużenia, ale ich nie otrzymała. Występując z wnioskiem egzekucyjnym do komornika L. C. (2) pozwana domagała się egzekucji kwoty ponad 805 100,01 zł wraz z odsetkami. Wartość tę obliczono w ten sposób, że odjęto od zasądzonej należności kwoty wyegzekwowane w poprzedniej egzekucji przez komornika B. B., kwotę przelaną przez Urząd Miasta na rzecz pozwanej w wysokości 322 067,39 zł, pozwana uwzględniła także kwoty zapłacone tytułem należności zabezpieczonych hipotecznie, a przysługujące (...) Bankowi w wysokości 39 469,51zł oraz dwie kwoty na rzecz ZUS Oddział w C. o wartościach 3 217,05 zł i 27 337,04 zł.

W oparciu o te ustalenia Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie powoda nie zasługuje na uwzględnienie zarówno w oparciu o przepis art. 518 § 1 pkt 1 k.c., jak i na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu art. 405 i nast. k.c.

W odniesieniu do tej pierwszej regulacji, cytując powołany art. 518 § 1 pkt 1 k.c., Sąd ten przyjął, że powód nie był odpowiedzialny osobiście za dług pozwanej, a kwot jakie za nią zapłacił jako dłużnik rzeczowy, pozwana nie wyegzekwowała. Następnie Sąd pierwszej instancji poddał analizie przesłanki bezpodstawnego wzbogacenia, zawarte w art. 405 k.c. i odwołując się także do regulacji dotyczących nienależnego świadczenia (art. 410 § 1 i 2 k.c.) stwierdził, że doszło do wzbogacenia pozwanej kosztem powoda, poprzez wyegzekwowanie kwoty 937 242,85zł, w toku egzekucji skierowanej do majątku powoda prowadzonej z wniosku pozwanej, a pomiędzy wzbogaceniem pozwanej i zubożeniem powoda istnieje związek. Nie została natomiast spełniona ostatnia z przesłanek, a mianowicie brak podstawy prawnej zubożenia. Skarżący upatruje brak podstawy prawnej wzbogacenia pozwanej w spłacie długu pozwanej w toku postępowań egzekucyjnych w administracji prowadzonych przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w S. oraz Dyrektora Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w C. dokonanego w dniu 13 lipca 2010r. W ocenie Sądu Okręgowego podstawą prawną uzyskania korzyści majątkowej przez pozwaną kosztem powoda było prawomocne orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 lutego 2011 r., wydane w sprawie o sygn. akt I ACa 893/010, zaopatrzone w klauzulę wykonalności, a zatem stanowiące tytuł wykonawczy. Zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c. zasadniczym skutkiem prawomocnego orzeczenia jest związanie nim nie tylko stron i sądu, który wydał orzeczenie, ale także innych sądów oraz innych organów państwowych i organów administracji publicznej. W konsekwencji wszystkie wymienione podmioty muszą liczyć się z wydanym orzeczeniem, nie mogą ani zmieniać, ani podejmować działań nieuwzględniających faktu jego wydania. Orzeczenie to, w tym wypadku wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach, nie zostało wzruszone. Ponadto powód nie podjął także skutecznych działań, po wszczęciu przeciwko niemu egzekucji, zmierzających do pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności. Należy zatem stwierdzić, zdaniem Sądu pierwszej instancji, jednoznacznie, że prawomocne orzeczenie sądowe tworzy tytuł prawny wyłączający przesłanki bezpodstawnego wzbogacenia oraz nienależnego świadczenia (powołał się przy tym na pogląd Sądu Najwyższego w wyroku z dnia 23 maja 2003 r. -III CKN 1211/00, lex nr 156476).

Jako podstawa rozstrzygnięcia o kosztach wskazane zostały przepisy art. 98 k.p.c. oraz § 6 pkt 7 rozporządzenia z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).

W apelacji od tego wyroku powód, zaskarżając go w całości, zarzucił naruszenie: art. 410 § 2 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie względnie błędną wykładnię, art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, art. 233 § 1 k.p.c. poprzez wadliwą ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego skutkującą sprzecznością istotnych ustaleń sądu z treścią tego materiału.

Powołując te zarzuty, powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie na rzecz Skarbu Państwa, reprezentowanego przez Prezydenta K., kwoty 937 242, 85 złotych, z ustawowymi odsetkami od dnia 8 lipca 2011 roku oraz o zasądzenie na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje.

W odpowiedzi na apelację pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do zawartego w apelacji zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., ze wskazaniem skutku tego naruszenia, którym jest, zdaniem skarżącego, sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego. Jest to zatem zakwestionowanie poprawności ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji, które należy ocenić i poddać ewentualnej weryfikacji na gruncie art. 382 k.p.c., tylko

bowiem prawidłowe ustalenia faktyczne w sprawie mogą prowadzić do właściwej subsumcji. Sięgając do argumentów uzasadnienia apelacji, odnoszących się do tego zarzutu stwierdzić należy, że dotyczą one wyłącznie kwestii wykazania czy doszło do wygaśnięcia zobowiązania pozwanej na skutek dokonania przez powoda przelewów w dniu 13 lipca 2010 roku, będących następstwem zajęć rachunku powoda przez organy prowadzące egzekucję administracyjną. Odnosząc się do tej kwestii i jej udowodnienia, należy rozważyć przede wszystkim, na której ze stron spoczywał ciężar dowodu w tym zakresie (art. 6 k.c.). Przepis ten nakłada obowiązek udowodnienia faktu na osobę, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Nie ulega wątpliwości, w okolicznościach sprawy niniejszej, że powód, zmierzając do wykazania, iż pozwana została bezpodstawnie wzbogacona, powinien udowodnić, że w zakresie w jakim zapłacił za nią dług, jej zobowiązanie wobec wierzyciela (Zakładu Ubezpieczeń Społecznych) wygasło. Abstrahując, na razie, od zagadnień materialnoprawnych i trafności roszczenia opartego na takim założeniu, należy stwierdzić, że powód tego faktu nie udowodnił. Powoływanie się na zeznanie świadka wymienionego w apelacji wskazuje jedynie, że prowadzone były na ten temat jakieś rozmowy pomiędzy urzędnikami powoda, a bliżej nie określonymi pracownikami Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Tymczasem, jeżeli w istocie doszłoby do wygaśnięcia choćby w części, zobowiązań pozwanej wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, udokumentowanie tego faktu przez ten zakład i udowodnienie tej okoliczności przez Skarb Państwa, w sytuacji gdy Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest państwową jednostką organizacyjną, nie powinien stwarzać żadnych trudności. Brak zatem udokumentowania wygaśnięcia zobowiązań pozwanej wobec ZUS obciąża powoda, który z tego istotnego dla sprawy faktu, zamierzał wywieść skutki prawne.

Skoro zatem była to jedyna okoliczność faktyczna, której prawidłowość ustalenia powód, poprzez zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. kwestionował, należało uznać po pierwsze, że pozostałe ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji nie są objęte tym zarzutem, po drugie, że zarzut ten, odnosząc się do wskazanej okoliczności faktycznej nie jest trafny. Wymieniony przepis bowiem przewiduje, że sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Wyraża zasadę swobodnej oceny dowodów, ramy której są wyznaczone przez przepisy procedury cywilnej, doświadczenie życiowe, zasady logicznego rozumowania, co razem wzięwszy, pozwala sądowi na wszechstronne, a przy tym racjonalne i bezstronne ocenienie przeprowadzonych dowodów i w oparciu o te kryteria, z jednej strony spojrzenie na zgromadzony materiał dowodowy jako całość, z akcentem na dostrzeżenie ewentualnych niespójności, z drugiej, dokonanie wyboru tych dowodów, które w sposób przekonujący pozwalają na ustalenie stanu faktycznego, będącego podstawą subsumcji. Sąd pierwszej instancji te reguły przy ocenie dowodów zastosował, nie odmówił wiarygodności zeznaniom świadka wskazywanego w apelacji, a to, że nie odniósł się do tego fragmentu zeznań świadka, na który powołuje się skarżący, nie wyklucza prawidłowości ustaleń faktycznych tego Sądu, skoro okoliczność związana z wygaśnięciem zobowiązania pozwanej, nie była w istocie elementem konstrukcji prawnej przyjętej za podstawę rozstrzygnięcia przez Sąd Okręgowy. Podsumowując tę część rozważań należy stwierdzić, że ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji są prawidłowe i Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne.

Rozważania w zakresie prawidłowości zastosowania prawa materialnego należy poprzedzić dwiema kwestiami, jak się wydaje nie budzącymi wątpliwości. Po pierwsze w sprawie nie znajdował zastosowania art. 518 § 1 pkt 1 kodeksu cywilnego, co wynika z uzasadnienia Sądu Okręgowego i wystarczające jest, wobec nie podnoszenia zarzutów w tym zakresie w apelacji, poprzestanie na stwierdzeniu, że Sąd Apelacyjny argumentację Sądu pierwszej instancji w tym względzie podziela. Po drugie, zawarty w apelacji zarzut naruszenia art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych (Dz.U. nr 44, poz.255, ze zm.), jest bezzasadny, i to nie z przyczyn podniesionych w odpowiedzi na apelację (wszak chodzi tu o zastosowanie prawa materialnego), ale z tego względu, że regulacja ta nie ma zastosowania w tej sprawie. Wymieniony przepis przewiduje, że jeżeli wskutek czynności prawnej lub decyzji administracyjnej przenoszącej własność lub inne prawo majątkowe na niepaństwowe osoby prawne lub osoby fizyczne osoby te uzyskały niesłusznie korzyść z majątku Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych, sąd może oznaczyć sposób i wysokość wyrównania strat, a nawet rozwiązać umowę rozstrzygając o rozliczeniu między stronami. Niezależnie od tego, że powód z takim roszczeniem nie wystąpił w tej sprawie, wskazać także należy, że w jej okolicznościach doszło do przeniesienia własności na rzecz Skarbu Państwa (a nie odwrotnie), a podstawą tego przeniesienia nie była ani czynność prawna, ani decyzja administracyjna.

Przechodząc do ostatniego, o zasadniczym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy, zarzutu naruszenia prawa materialnego podniesionego w apelacji, mianowicie zarzutu naruszenia art. 410 § 2 kodeksu cywilnego, należy wskazać, że przepis ten definiuje pojęcie nienależnego świadczenia, a poprzez art. 410 § 1 k.c., sytuje się w kontekście całej konstrukcji prawnej bezpodstawnego wzbogacenia. Obecny kształt tej konstrukcji (art. 405 i nast. k.c.) pozwala na oparcie o nią roszczenia przez osobę, która twierdzi, że kosztem jej majątku inna osoba została wzbogacona „niesłusznie” (jak to szeroko wywodzi skarżący odwołując się do historycznych poglądów doktryny), wyłącznie pod warunkiem spełnienia wszystkich przesłanek ustawowych zawartych w art. 405 k.c., które wymienił Sąd pierwszej instancji (wzbogacenie jednej osoby, zubożenie drugiej osoby, związek pomiędzy tym wzbogaceniem i tym zubożeniem i brak podstawy prawnej dla tego wzbogacenia). Ta ostatnia przesłanka (bezprawność wzbogacenia) stanowi o istocie tej instytucji prawnej w obecnym kształcie. Względny słuszności, tak jak nadużycie prawa, zasady współżycia społecznego, czy inne klauzule generalne, nie mogą wyłączać obowiązku zastosowania, przy stosowaniu określonej konstrukcji prawnej (w tym wypadku bezpodstawnego wzbogacenia), niezbędnego i przewidzianego w ustawie elementu tej konstrukcji. Dlatego trafny jest pogląd Sądu Okręgowego, że pozwana egzekwując, w oparciu o tytuł wykonawczy, którym był wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 lutego 2011 roku, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, wynikające z niego świadczenie, nie działała bez podstawy prawnej, a świadczenie powoda w wyniku tej egzekucji nie było świadczeniem nienależnym w rozumieniu art. 410 § 2 k.c.

W tym miejscu odnieść się należy do istotnej, jak się okazuje, kwestii: którym zdarzeniom powód przypisuje walor bezpodstawności wzbogacenia pozwanej, i sięgając do stanu faktycznego sprawy, chronologii zdarzeń, poddać analizie zarówno świadczenie spełnione w ramach egzekucji administracyjnej jak i sądowej. Wprawdzie, jak się wydaje, powód upatruje bezpodstawności wzbogacenia pozwanej w tej drugiej, ale jego stanowisko jest w tym zakresie niejasne. Kluczowa jest tutaj właściwa ocena prawidłowości przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego w administracji, skutkującego dokonaniem przelewów przez powoda na rachunek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. i Naczelnika Urzędu Skarbowego w S. (będącego organem egzekucyjnym należności ZUS). Nie ulega wątpliwości, że zajęcia dokonane przez organy egzekucyjne przed 12 listopada 2009 roku były nieskuteczne, wierzytelność która miała być przedmiotem tych zajęć przed tym dniem nie istniała, i tu treść art. 89 § 2 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji nie pozwala na inne stwierdzenie. Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że § 3 tego artykułu wskazuje na potrzebę rozważenia, czy powód skorzystał z możliwości odstąpienia od spełnienia świadczenia na tym etapie, biorąc pod uwagę możliwość złożenia oświadczenia, że wierzytelność nie istnieje i w związku z tym jej nie uznaje (art. 89 § 3 pkt 1ppkt a ustawy). Wyciągnąć można z tego wnioski, że powód miał możliwość, powstrzymania się od spełnienia świadczenia już na etapie postępowania egzekucyjnego w administracji. Nawet jednak, gdyby uznać, że był i poczuwał się do obowiązku spełnienia tego świadczenia, to należałoby rozważyć, czy spowodowało to wygaśnięcie zobowiązania pozwanej, w zakresie kwoty przelanej na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Tu pojawia się kwestia udowodnienia przez powoda (o czym była mowa wyżej), czy doszło do wygaśnięcia zobowiązania pozwanej wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Wobec nie wykazania tej okoliczności, a dodatkowo wskazać należy na uchwałę Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 26 maja 2008 r. ((...), (...)), z której wynika, że zapłata zobowiązania podatkowego (także składek na ubezpieczenie społeczne), dokonana przez inny podmiot, nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania podatkowego (składkowego) podatnika (zobowiązanego do zapłaty składek na ubezpieczenie społeczne), przyjęć należy, iż pozwana w dalszym ciągu jest dłużniczką Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, także w zakresie kwot, które zostały przelane przez powoda w dniu 13 lipca 2010 roku. Przy takim założeniu, jest oczywiste, że nie doszło do przysporzenia majątkowego po stronie pozwanej, co najwyżej niesłusznie, jak akcentuje to powód, ale po stronie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. To, biorąc pod uwagę wzajemne relacje powoda i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, o których była mowa, pozwala na akceptację stanowiska, że nie doszło do bezpodstawnego wzbogacenia pozwanej w oparciu o takie zajęcia w postępowaniu egzekucyjnym w administracji, jak i (tu należy podzielić w całości argumentację Sądu pierwszej instancji), w oparciu o tytuł wykonawczy w postaci wyroku Sądu Apelacyjnego z 9 lutego 2011 r., zaopatrzonego w klauzulę wykonalności.

Z tych względów Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił apelację, o kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygając w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz § 6 pkt 7 w związku z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra

Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348, ze zm.).